

Список використаних джерел:

1. Як дистанційне навчання змінило освіту й що буде далі. *Нова українська школа*: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-dystantsijne-navchannya-zminylo-osvitu-j-shho-bude-dali/> (дата звернення: 16.04.2022).
2. Соу Г. Э., Пискайкина Е. С. Общие тенденции к развитию карьеры в кризисных условиях. URL: <http://repo.ssau.ru/handle/Innovacionnye-strategii-upravleniya-chelovecheskimi-resursami/Obshnie-tendencii-k-razvitiu-karery-v-krizisnyh-usloviyah-Tekst-elektronnyi-86110> (дата звернення: 17.04.2022).
3. Manager. PRO: Какие навыки помогут вам стать ТОП-специалистом в 2022 году. *Digest.PRO*: веб-сайт. URL: <https://www.digest.pro/news/manager-pro-kakie-navyki-pomogut-vam-stat-top-specialistom-v-2022-godu/> (дата звернення: 16.04.2022).

Ключові слова: професійна діяльність, диджиталізація, цифрові технології, виклики, професійні навички.

Key words: professional activity, digitalization, digital technologies, challenges, professional skills.

БАБІЙ СВИТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Незважаючи на введення на території України воєнного стану відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, забезпечення права особи на захист під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою не втрачає своєї актуальності, оскільки право на свободу та особисту недоторканість є одним з визначальних та фундаментальних конституційних прав людини.

Варто звернути увагу на нещодавні законодавчі зміни ст. 7 КПК країни, яку доповнено п. 3, у якому вказано: «Зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX-1 цього Кодексу» [1].

Використання правової допомоги захисника є одним із способів забезпечення права особи на захист, у тому числі й під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в умовах воєнного

часу. На даний час розгляд клопотань, пов'язаних із застосуванням запобіжних заходів, може здійснюватися без участі особи, якої вони стосуються, що регламентовано положеннями листа Верховного Суду № 1/0/2-22 від 03.03.2022 р. «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», де зазначено, що «...ураховуючи об'єктивні обставини, як виняток, можна допускати розгляд клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного, з належною мотивацією такої процедури розгляду» [2]. Тому забезпечення права на захист зараз найчастіше реалізується шляхом безпосередньої присутності захисника в судовому засіданні замість особи, яка тримається під вартою та щодо якої вирішуватимуться питання про продовження, зміну чи скасування цього запобіжного заходу. Так, в ухвалі Ківерцівського районного суду Волинської області від 04.03.2022 р. по справі № 158/355/20 зазначено: «...У зв'язку з введенням на території України воєнного стану та відсутністю технічної можливості дистанційного зв'язку з ДУ «Рівненський слідчий ізолятор» не вдалося забезпечити безпосередню участь обвинуваченого у судовому засіданні. Зважаючи на те, що у судовому засіданні присутній захисник обвинуваченого, суд вважає за можливе розглянути подану заяву (про зміну запобіжного заходу) без участі обвинуваченого, виходячи з наступного. Ст. 64 Конституції України передбачена можливість введення в Україні воєнного або надзвичайного стану. При цьому можуть встановлюватися певні обмеження прав і свобод людини з зазначенням строку дії цих обмежень. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки для державної незалежності України, її територіальної цілісності. 24.02.2022 р. відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закоу «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» постановлено ввести воєнний стан строком на 30 діб. Враховуючи викладене, положення ст. 2 КПК України, введений на даний час на території України воєнний стан та безпосередня присутність в судовому засіданні захисника обвинуваченого, який зобов'язаний діяти виключно в інтересах підзахисного відповідно до ЗУ «Про адвокатуру», суд дійшов висновку, що відсутність обвинуваченого в судовому засіданні не є перешкодою для розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу та не порушує права останнього» [3].

Ухвала Вищого антикорупційного суду від 11.03.2022 р. у справі № 991/6646/20 містить твердження: «...Суд вважає, що розгляд клопотання захисника обвинуваченого про скасування запобіжного заходу в умовах воєнного стану за відсутності сторін кримінального провадження, за умови, що обидві сторони мали можливість письмово висловити свої заперечення та думку щодо клопотання, не суперечить вимогам КПК та загальним засадам кримінального провадження. До того ж, це не призведе до обмеження прав і свобод людини і громадянина, обмеження яких згідно зі ст. 64 Конституції України

заборонені навіть в умовах воєнного стану, а забезпечить оперативний і об'єктивний судовий контроль в умовах воєнного стану на виконання завдань кримінального провадження» [3].

Ще одним розповсюдженим способом реалізації права на захист у воєнний час є подача захисником клопотання про зміну застосованого раніше запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у зв'язку з наміром підозрюваного, обвинуваченого захищати Батьківщину та через небезпеку застосованого запобіжного заходу для життя і здоров'я підозрюваного, обвинуваченого в умовах воєнного стану. Щодо останнього, у листі Верховного Суду № 1/0/2-22 від 03.03.2022 р. зазначено, що як відповідний ризик суди мають урахувати запровадження воєнного стану та збройну агресію в Україні [2], тому не лише ймовірним, а й беззаперечно необхідним є задоволення вказаних клопотань.

Однією з новел КПК України стало надання повноважень керівнику органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст. 109-115, 121, 127, 146, 146¹, 147, 152- 156¹, 185, 186, 187, 189-191, 201, 255-255², 258-258⁵, 260-263¹, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 КК України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні такого злочину [1]. Тому ще однією особливістю та новинкою у реалізації права на захист під час воєнного стану є можливість захисником особи, щодо якої керівник органу прокуратури прийняв рішення про обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, оскаржити таке рішення в порядку ст. 303 КПК України. Таке оскарження має здійснюватися в суді, в межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення, після забезпечення його функціонування в іншій місцевості або в найбільш територіально наближеному до нього суді (ч. 4 ст. 615 КПК).

Вирішуючи питання про продовження запобіжного заходу, суд може зважати на попередню оцінку окремих фактичних обставин, здійснену при вирішенні попередніх клопотань у цьому кримінальному провадженні на підставі відповідних матеріалів [2]. А у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому КПК порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці [1]. Таким чином, за словами судді Вищого антикорупційного суду Віри Михайленко, можна стверджувати про фактично автоматичне продовження тримання під вартою. Ухвалою Жовтневого районного суду Кривого Рогу Дніпропетровської області 14.04.2022 р. № 212/1967/22 визначено: «...Оскільки суд позбавлений можливості забезпечити участь обвинуваченої особи у розгляді питання про продовження дії запобіжного заходу

через збройну агресію російської федерації, у даному випадку підлягають застосуванню правила ч. 6 ст. 615 КПК України... Оскільки за відсутності обвинуваченого розгляд судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому цим Кодексом порядку неможливий, запобіжний захід слід вважати продовженням до вирішення відповідного питання судом, але не більше, ніж на 2 місяці» [3].

Проте такі законодавчі зміни фактично позбавляють можливість підозрюваного, обвинуваченого реалізувати своє право на захист, а також суперечать презумпції залишення підозрюваного, обвинуваченого на свободі.

Отже, право на захист особи під час застосування найсуворішого запобіжного заходу – тримання під вартою, навіть в умовах воєнного стану, не повинно зазнавати необґрунтованих обмежень. І навіть за умови допуску обмеження такого права, вони повинні мати виключний характер, бути зрозумілими та чітко прописаними в законі. А вдала реалізація вказаної галузевої засади кримінального провадження допоможе уникнути майбутніх оскаржень судових рішень та убереже особу від порушення її основоположних прав.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.06.2022).
2. Лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03.03.2022 р. № 1/0/2-22. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/vss00820?an=1&ed=2022_03_03 (дата звернення: 06.06.2022).
3. Михайлюк В. В. Еволюція судової практики у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: запобіжні заходи. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/evolyuciya-sudovoyi-praktiki-u-kriminalnomu-provadhenni-v-umovah-voennogo-stanu-zapobizhni-zahodi.html> (дата звернення: 07.06.2022).

Ключові слова: засади кримінального провадження, запобіжні заходи, тримання під вартою, право на захист, воєнний стан.

Key words: principles of criminal proceedings, preventive measures, detention, right to defence, martial law.